

Bilaga med externa bidrag till Sveriges nationella reformprogram **2014**

Europa 2020 – EU:s strategi för smart och hållbar tillväxt för alla

**Bilaga med externa bidrag till
Sveriges nationella reformprogram
2014**

Innehåll

1. Bidrag från arbetsmarknadens parter.....	3
Inledning.....	3
Kort om lönebildning i Sverige	3
Exempel på parternas aktiviteter som bidrar till måluppfyllelsen av Europa 2020	3
Kommentarer till det nationella reformprogrammet.....	9
2. Bidrag från SKL – företrädare för den regionala och lokala nivån	12
Det strategiska arbetet med Europa 2020-strategin	12
Vikten av flernivåstyrning och sammanhållningspolitik för strategins genomförande	12
Regionala och lokala exempel som bidrar till att uppfylla Sveriges nationella mål	13
Exempel inom ramen för SKL	13
Regionala exempel	14
Lokala exempel	16
3. Bidrag från lokal och regional nivå	17
Exempel på hur Örebroregionen bidrar till uppfyllandet av Europa 2020	17
4. Bidrag från organisationer i det civila samhället	19
COMPANION	19
Famna	21
SKOOPi	23
Sveriges Kvinnolobby.....	25
Vetenskap & Allmänhet (VA)	28

1. Bidrag från arbetsmarknadens parter

Inledning

De centrala arbetsmarknadsorganisationerna i Sverige – Arbetsgivarverket, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), Svenskt Näringsliv, Landsorganisationen (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO) samt Sveriges akademikers centralorganisation (Saco) – ger i det följande exempel på aktiviteter som de menar bidrar till uppfyllelsen av målen för Europa 2020. Exempelen är ett urval och inte en heltäckande redovisning. Några av dem baseras på gemensamma överenskommelser med alla organisationerna, andra är överenskommelser mellan vissa av organisationerna. Övriga exempel är ensidiga åtgärder från någon av de centrala arbetsmarknadsorganisationerna och/eller deras medlemsförbund.

Kort om lönebildning i Sverige

Arbetsmarknadens parter har ansvar för lönebildningen på den svenska arbetsmarknaden och värnar om partsautonomin. Grundläggande delar i modellen är fackliga organisationer med hög organisationsgrad, arbetsgivarparter med hög anslutningsgrad, en stark ställning för kollektivavtalet, företrädare på arbetsplatserna med förhandlingsmandat samt självständighet och oberoende från staten för arbetsmarknadens parter.

Självständigheten manifesteras bland annat av att den största delen av arbetsmarknaden regleras av ett antal huvudavtal som träffats på central nivå mellan arbetsgivare och fackliga organisationer, och som bland annat reglerar förhandlingsordningen, ordning vid tvistemål och utvecklingsfrågor. Det finns idag drygt 650 centrala kollektivavtal om löner och allmänna anställningsvillkor i Sverige.

Exempel på parternas aktiviteter som bidrar till måluppfyllelsen av Europa 2020

1. Sysselsättning – 80 % av kvinnor och män 20-64 år ska arbeta

1.1 Integration av ungdomar på arbetsmarknaden

Yrkesintroduktionsavtal

Under hösten 2011 initierade regeringen så kallade trepartssamtal med arbetsmarknadens parter. Syftet var att finna lösningar till identifierade problem på arbetsmarknaden så som den höga ungdomsarbetslösheten. Trepartssamtalen har förts med de centrala partsorganisationerna och sedan januari 2013 med avtalslutande parter på branschnivå.

Till grund för yrkesintroduktionsanställningar ligger kollektivavtal som tecknas självständigt mellan parterna på arbetsmarknaden. Målgruppen för avtalen är unga personer som saknar relevant yrkeserfarenhet. Avtalens konstruktion varierar mellan branscherna men genomgående är att arbete kombineras med utbildning (tiden i utbildning är begränsad till max 25 procent av arbetstiden). Utbildningen kan antingen vara arbetsplatsförlagd eller tillhandahållas av extern utförare. Tiden i utbildning är inte lönegrundande.

För närvarande (februari 2014) har centrala överenskommelser om yrkesintroduktionsavtal tecknats inom följande branscher: Handeln (Svensk Handel och Handelsanställdas förbund), den kommunala sektorn (SKL/Pacta och Kommunal), sågverksindustrin (Skogsindustrierna och GS facket för skogs-, trä- och grafisk bransch), delar av tillverkningsindustrin (Teknikarbetsgivarna/IKEM/Svemek/GAF/Stål och Metallarbetsgivarförbundet och IF Metall) och Fastighetsbranschen (Almega Tjänsteförbunden Fastighetsarbetsgivarna och Fastighetsanställdas förbund). Fler branscher för diskussioner med regeringen om utvecklande av avtal, med undantag för Byggnadsarbetarförbundet och Transportarbetarförbundet.

Den kommunala sektorn (SKL/Pacta och Kommunal) har också tecknat ett avtal (BAL13) som riktar sig till arbetslösa ungdomar 19-25 år och som saknar tidigare erfarenhet från branschen. Anställningsformen är tidsbegränsad och arbetstagaren anställs under ett år.

Regeringen stödjer parternas tecknade av yrkesintroduktionsavtal genom stödstrukturer för avtalen:

- Lönesubvention motsvarande en ordinarie arbetsgivaravgift (31,42 procent)
- Handledarstöd motsvarande 2 500 kronor i månaden och anställd
- Nationell stödstruktur för utbildningsinnehållet
- Medel till parterna för främjandeinsatser

Ramverk av åtgärder för ungas sysselsättning

I juni 2013 kom de europeiska arbetsmarknadsparterna överens om ett europeiskt ramverk av åtgärder för ungas sysselsättning. De svenska parterna har under hösten gjort en gemensam översättning av ramverket, och inledde i mars 2014 implementeringen av ramverket med ett seminarium om ungas sysselsättning. Vid det fullsatta seminariet deltog såväl arbetsmarknadsministern som ledande företrädare för de svenska arbetsmarknadsparterna.

Studentmedarbetare

I syfte att underlätta övergången mellan studier och arbete har flera av Sacos medlemsförbund uppmanat arbetsgivare att anställa s.k. studentmedarbetare. Tanken är att studenten ska få praktisk arbetserfarenhet som är nära kopplad till studierna. Ett tjugotal arbetsgivare, framförallt i den kommunala sektorn, har

redan studentmedarbetare anställda. Inom den statliga sektorn har ett studentmedarbetaravtal tecknats i februari 2014 att gälla fr.o.m. den 1 april 2014. Avtalet medger heltidsstudier med minst motsvarande ett års avklarade studier, tidsbegränsade s.k. studentmedarbetarställningar i upp till fyra högskoleterminer om motsvarande högst 25 procent av heltid för att arbeta med kvalificerade arbetsuppgifter. Avtalet ger myndigheter och övriga inom det statliga avtalsområdet ökade förutsättningar att ta tillvara kompetens hos universitets- och högskolestuderande och chans att visa upp verksamheten för snart examinerade. För de studerande kan avtalet underlätta övergången mellan studier och arbetsliv och bidra till fler kvalificerade extraarbeten under studietiden.

Unga i arbete

SKL prioriterar frågan *Unga till arbete* även 2014 och inom ramen för detta arbete utvecklar förbundet sitt stöd till kommunerna i deras strävan att främja unga människors väg till egen försörjning. Arbetet sker även via kommunikationssatsningen Sveriges Viktigaste Jobb för att uppmuntra ungdomar att välja inriktningar som ger jobb, med målet att rekrytera till välfärdssektorn. I linje med detta arbete presenterade SKL i början av 2013 en guide om informationsansvaret till kommunerna. Guiden är praktiskt inriktad och SKL:s förhoppning är att den ska inspirera politiker och tjänstemän i det lokala arbetet. Förhoppningen är även att arbetet med Arbetsförmedlingen ska förbättras och att deras roll i blir tydligare. Nio av tio kommuner erbjuder idag insatser till denna grupp unga men det kan göras mycket mer effektivt i samverkan med Arbetsförmedlingen. SKL samarbetar också med forskningsprojektet *Osäkra övergångar*, som undersöker hur lokala faktorer påverkar ungas möjligheter till egen försörjning. De har bland annat studerat vilka strategier och insatser som finns i kommunerna för att stödja ungas övergång från skola till arbetsliv.

Vägledning för ungdomar

Saco och medlemsförbunden ger varje år ut två publikationer som riktar sig till elever som snart ska avsluta sina gymnasiestudier. "Välja yrke och högskoleutbildning" beskriver ca 160 yrken: arbetsinnehåll, utbildningsvägar, lönenivåer mm, medan "Framtidsutsikter" innehåller arbetsmarknadsprognoser för ett urval av ca 60 högskoleyrken på fem års sikt. Motsvarande information finns också på internet (www.saco.se/valjayrke). Besökarna kan dessutom bl.a. göra personlighetstest, få planeringsstöd och ställa yrkesrelaterade frågor. Sajten hade ca 2 miljoner sidvisningar under 2013. Saco Studentmässor anordnas varje år i Stockholm och Malmö. På mässorna finns representanter för utbildningsanordnare, framtida arbetsgivare och flera myndigheter och organisationer, inklusive Sacos förbund, som studenterna kan ha kontakt med under studietiden. Mässorna besöktes år 2013 av drygt en fjärdedel av alla 19-åringar i Sverige. Saco genomför också Kompetensutvecklingsprogram för studievägledare.

Underlätta samverkan mellan skolor och företag

Samverkan mellan skola och näringsliv är en del av skolans uppdrag. Samverkan stärker kvalitén på utbildningen och gör den mer relevant. För företag är praktikperioden en unik möjlighet att lära känna framtida medarbetare och bättre förstå deras behov och intressen. Svenskt Näringsliv har mot bakgrund av vikten av en god samverkan mellan skola och näringsliv tagit fram ett konkret material kallat *i Praktiken* som syftar till att underlätta och uppmuntra till ökad samverkan mellan skolor och företag genom prao och praktik. *I Praktiken* är ett material i tre delar: för elev, skola och företag. Genom tips och övningar som både är kopplade till företagets och till skolans verksamhet sätts praktiken i ett sammanhang och underlättar för alla parter. Materialet ger ett handfast stöd före, under och efter prao och praktik. En bra praktik kan bidra till att förenkla för eleven att göra informerade utbildnings- och yrkesval vilket kan bidra till en smidigare övergång från utbildning till arbete.

1.2 Integration av utrikes födda på arbetsmarknaden

Rådet för integration i arbetslivet mot främlingsfientlighet och rasism

Svenskt näringsliv, SKL, Arbetsgivarverket, LO, TCO och SACO driver tillsammans Rådet för integration i arbetslivet. En konferens i oktober 2013 samlade företrädare för lokala parter till diskussion med rådet och Sveriges integrationsminister om ”Svenska modellen och integration. Främlingsfientlighet och rasism måste bekämpas”. Samtidigt publicerades en gemensam artikel på samma tema. Huvudbudskapet är att främlingsfientlighet och rasism inte bara kränker individen och är oförsvarbart ur medmänsklig synvinkel, det skapar dessutom oro och spänningar i samhället och försämrar trivsel, lönsamhet och effektivitet på arbetsplatsen. Den svenska modellen med uppdelat ansvar mellan parterna och statsmakterna är i sammanhanget en styrka. Den har vuxit fram för att den möjliggör former att effektivt lösa problem och utmaningar i arbetslivet.

Bazaren

Flera av parterna har under ett antal år deltagit som medarrangörer av Bazaren i Stockholm, som 2014 besöktes av c:a 12 000 personer. På Bazaren, som riktar sig till utrikes födda, kan man träffa arbetsgivare som rekryterar personal, få information om hur man kan starta eget företag, om högskolestudier och annan utbildning samt om hur man kan få sina utländska betyg och examina validerade. Saco håller träningsintervjuer samt informerar om svensk arbetsmarknad.

Portalen Omstart

Sacos och Sacoförbundens webbportal *Omstart* vänder sig till nyanlända invandrade akademiker som ännu inte etablerat sig inom sitt yrkes- eller utbildningsområde i Sverige. Portalen, som finns i en svensk och en engelsk version, samlar information som tidigare var uppdelad på ett antal olika webbplatser. Den ger därmed en bättre överblick för den som inte känner till den svenska myndighetsstrukturen. *Omstart* samlar allt från allmän information om den svenska arbetsmarknaden till specifika uppgifter om sådant som är

viktigt att veta för enskilda yrkesgrupper. *Omstart* länkar också till andra relevanta webbplatser.

Mentorsprogram och etableringslots

Flera Sacoförbund har mentorsprogram för nyanlända akademiker. I programmen paras en nyanländ akademiker ihop med en professionskollega. Målen för den invandrade akademikern är att utöka det professionella kontaktnätet och att få ett ökat självförtroende i karriärarbetet. Sveriges läkarförbund bedriver en verksamhet som etableringslots. Syftet är att förkorta och förbättra vägen fram till en svensk läkarlegitimation.

Gästmedlemskap i fackförbund för tredjelandsmedborgare

Unionen, ett förbund inom centralorganisationen TCO, erbjuder gästmedlemskap för personer som har fått ett arbetstillstånd för att utföra arbete i Sverige och som är medborgare i länder utanför EU/EES-området och Schweiz. Detta ger samma förmåner som andra medlemmar men skiljer sig åt i att det dels finns en tidsgräns på högst ett år samt att avgiften är mycket lägre än vanligt medlemskap. Att vara gästmedlem ger personen rätt till rådgivning, och efter tre månader rätt till representation i förhandlingar.

1.3 Integration av individer med svagare anknytning till den reguljära arbetsmarknaden

Särskilt villkorsavtal inom staten för anställda inom ramen för arbetsmarknadspolitisk åtgärd

Inom den statliga sektorn har i oktober 2013 ett särskilt villkorsavtal för vissa tidsbegränsade anställningar träffats. Avtalet reglerar villkor för tidsbegränsade anställningar som kan motiveras inom ramen för en arbetsmarknadspolitisk åtgärd. Avtalsvillkoren har utformats för att arbetsgivaren, utifrån arbetstagarens individuella förutsättningar, ska ha större möjlighet att forma anställningen utifrån individens behov av stöd, utveckling och erfarenhet. Genom avtalet tar parterna ett gemensamt ansvar för individer med en svagare anknytning till den reguljära arbetsmarknaden. Den anställde får arbetslivserfarenhet och ökad anställningsbarhet och verksamheter inom det statliga avtalsområdet ökade möjligheter att bidra arbetsmarknadspolitiskt. Avtalet medger tidsbegränsad anställning i upp till ett år inom ramen för en arbetsmarknadspolitisk åtgärd.

1.4 Arbetsmiljö

Metodstöd för att hantera ständig förändring

Partsrådet inom den statliga sektorn driver arbetsområdet "Förändring och utveckling – ett konstant tillstånd". Seminarier och utvecklingsprogram för arbetsgivar- och arbetstagarföreträdare på statliga arbetsplatser behandlar teman som omvärldsbevakning, förändringsmotstånd och förändringsvilja, medarbetardrivet förändringsarbete, förändringsledning och strategisk kompetensförsörjning. Syftet är att inspirera lokala parter i arbetet med att skapa

en förändrings- och utvecklingsorienterad kultur där metoderna för att nå verksamhetens mål ständigt förbättras.

Arbetsmiljö ur ett partsperspektiv

I Partsrådets regi driver parterna inom den statliga sektorn sedan år 2013 ett arbete kring arbetsmiljöfrågor ur ett partsperspektiv. Syftet med arbetsområdet är att stödja lokala parter i sitt arbete med att förebygga, samverka och hantera hot och våld i arbetet. I kollektivavtal för åren 2014-2016 utvidgades arbetsområdet till att omfatta att även genomföra arbetsmiljöutbildningar.

Kartläggning av insatser i små och medelstora företag

LO och medlemsförbunden har under 2013 påbörjat ett projekt med kartläggning och insatser för arbetsmiljön för tillfällig/externt anställda arbetstagare i små och medelstora företag.

1.5 Jämställdhet mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden

Jämställdhetsråd

Arbetsgivare och fackliga organisationer inom den kommunala sektorn har kommit överens om ett Jämställdhetsråd. Rådets syfte är att ur ett jämställdhetsperspektiv följa utvecklingen avseende löner och anställningsvillkor och föreslå aktiva åtgärder i syfte att uppnå ett mer jämställt arbetsliv. Målet är att arbets- och anställningsvillkor inom kommuner, landsting och regioner ska leda till attraktiva och jämställda arbeten där verksamheten är effektiv och av god kvalitet.

Metodstöd för att analysera löneskillnader mellan kvinnor och män

Lokala parter i den statliga sektorn vittnar om att metodstödet för analys av löneskillnader mellan kvinnor och män, den s.k. BESTA-vägen, möter ett behov i de egna organisationerna av att säkerställa att osakliga löneskillnader inte uppkommer. Metodstödet har utarbetats gemensamt av parterna i den statliga sektorn och stödjer de principer som gäller för lönebildningen inom avtalsområdet.

Jämställdhetsintegrering

SKL är en av initiativtagarna till www.jamstall.nu, tillsammans med Nationella Sekretariatet för Genusforskning, Vinnova och Tema Likabehandling. Detta är ett verktyg för det dagliga arbetet med jämställdhet. SKL har även utvecklat ett särskilt verktyg för att följa upp och jämföra arbetet med jämställdhetsintegrering, www.makeQuality.se.

1.6 Omställning

Omställningsavtal

Majoriteten av de anställda på svensk arbetsmarknad omfattas av omställningsavtal. Sådana avtal avser att underlätta för anställda som blivit eller riskerar att bli uppsagda att få hjälp till nytt arbete genom aktivt

omställningsarbete och ekonomiska förmåner vid uppsägning på grund av arbetsbrist. Parterna på den svenska arbetsmarknaden, där det finns kollektivavtal, har omställningsavtal på såväl privat sektor, statlig sektor som i kommunsektorn. Sverige är unikt i och med att arbetsmarknadsparterna på detta sätt tar ansvar för så stor del av aktiva arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

2. Utbildning – Andelen elever utan gymnasiebetyg ska vara lägre än 10 %

Drop-outs och Plug-In

SKL:s arbete med ”Drop-outs” är även under 2014 fokuserat på projektet *Plug-In* som SKL driver tillsammans med 5 regionförbund och 55 kommuner. Detta är ett arbete som drivs nationellt, regionalt samt lokalt på en och samma gång. Projektet är delfinansierat av Europeiska Socialfonden (ESF), omfattar 200 miljoner kronor, och pågår till den 30 juni 2014. Delar av resultaten kommer att presenteras på en konferens den 24–25 april i Stockholm. Projektet, som syftar till att motverka avbrott från gymnasieskolan, och att få de som avbrutit att återuppta gymnasiestudier, har som syfte att arbeta fram och sammanställa konkreta förslag till hur arbetet generellt kan förändras för att nå bättre framgångar när det gäller att få ungdomar att fullfölja gymnasiet. Projektet har väckt internationellt intresse.

PlugInnovation är en nationell plattform för att förhindra avhopp från gymnasieskolan. Där finns bland annat information om forskning och studier om skolfrånvaro.

Kommentarer till det nationella reformprogrammet

Kommentarer från LO, TCO och Saco

1. Hållbara offentliga finanser

Vi anser att överskottsmålet i de offentliga finanserna på 1 procentenhet av BNP har tjänat Sverige väl. Under de gångna 15 åren har den offentliga bruttoskulden nära nog halverats i termer av BNP samtidigt som den tidigare nettoskulden övergått i en nettotillgång. Därmed har huvudsyftet med detta mycket ambitiösa mål uppnåtts och det finns goda skäl att sänka målet för de offentliga finanserna. Den exakta nivån på målet för det offentliga sparandet bör utredas.

2. Privat skuldsättning (hushåll och företag)

Vi delar uppfattningen att den höga privata skuldsättningen innebär betydande risker för svensk ekonomi. Flera olika faktorer har bidragit till denna utveckling. En sådan faktor är det under flera år mycket låga ränteläget, vilket dock ur stabiliseringspolitisk synvinkel har varit nödvändigt. En annan bidragande faktor har varit det låga bostadsbyggandet i framför allt storstadsregionerna. Det är troligt att räntenivån kommer att normaliseras under de kommande åren. Detta kan komma att sätta fastighetspriser och högt belånade hushåll under stark press.

Vi anser det vara direkt olämpligt att använda penningpolitiken i syfte att påverka fastighetspriser och skuldsättning. Reporäntan utgör i detta avseende ett mycket trubbigt instrument som ger obetydlig effekt och som dessutom riskerar att ge negativa samhällsekonomiska effekter, exempelvis på arbetslöshet och bostadsbyggande.

Den låga amorteringstakten tillsammans med den låga inflationen utgör här ett problem som ökar de samhällsekonomiska riskerna på längre sikt. Vi välkomnar de åtgärder som hittills vidtagits, såsom lånetak på 85 procent. Vi anser dock inte att detta har varit tillräckligt.

3. Etablering på arbetsmarknaden (unga med bristfällig utbildning och personer med utländsk bakgrund)

En viktig anledning till etableringssvårigheter på arbetsmarknaden är avsaknad av gymnasial utbildning. Unga vuxna utan fullständig gymnasieutbildning har en mer utsatt situation på arbetsmarknaden. Detsamma gäller utrikes födda. Åtgärder för att förbättra skolans kvalitet, både i termer av lärarkompetens och tidiga stödinsatser i framförallt grundskolan, bör prioriteras för att minska avhoppet i gymnasiet och är därför väsentliga åtgärder för att stärka unga vuxnas ställning på arbetsmarknaden.

Regeringen bör höja ambitionerna för det svenska Europa 2020 målet för hur stor andel som ska ha genomgått högskola. Det innebär att fler högskoleplatser, med tillhörande tillräckliga resurser, behöver skapas, och insatser för att minska social snedrekrytering vidtas. Både för unga vuxna och för personer med utländsk bakgrund är en aktiv arbetsmarknadspolitik med effektiva och tidiga insatser viktigt för att stärka övergången mellan skola och arbetsliv och för att överbrygga bristfälliga kontakter och nätverk av betydelse för arbetsmarknaden. Vad gäller personer med utländsk bakgrund mer specifikt är tillgång till validering av tidigare utbildning och arbetslivserfarenheter samt goda möjligheter att komplettera studier på grund-, gymnasie- och eftergymnasial nivå nyckelfrågor. Svenska för invandrare måste också hålla en hög kvalitet och anpassas till individens nivå och behov.

Personer som invandrar till Sverige är en mycket heterogen grupp. I dagsläget är de åtgärder som finns i hög utsträckning inriktade på att stödja arbetssökande med låg utbildningsnivå som har kommit till Sverige som flyktingar. För ökad tillväxt och en bättre fungerande arbetsmarknad bör individens kompetens, förmåga och ambitioner i högre utsträckning stå i fokus. Ett viktigt perspektiv som bör beaktas i högre utsträckning än i dag är att se till att det finns insatser som främjar en förbättrad matchning på arbetsmarknaden. Alla som invandrar till Sverige skulle vara betjänta av vägledning till information om svensk arbetsmarknad, och bör erbjudas utbildning i svenska samt valideringsinsatser. Mycket av detta saknas eller är bristfälligt i dagsläget.

Kommentarer från Svenskt Näringsliv

1. Överskottsmålet har uppfyllt sitt ursprungliga syfte att amortera bort nettoskulden. Inom ramen för ett fortsatt stabilt ramverk kan målet nu justeras till ett saldomål. För att säkra en transparent och förtroendebevarande övergång bör detta föregås av en utredning.
2. Svenskt Näringsliv välkomnar EU-kommissionens analys av hushållens skulder, då erfarenheten visar att alltför hög skuldsättning kan orsaka omfattande problem. Regeringen bör noggrant följa utvecklingen och utreda hur riskerna med en stigande skuldsättning kan minskas.
3. Svenskt Näringsliv delar uppfattningen att hyresregleringen förvärrar bostadsbristen vilken får negativa effekter på matchningen på arbetsmarknaden. Förenklade byggregler och planprocesser är väsentliga för att öka byggandet. Särskilt viktigt är att ta bort de kommunala särkraven som fördröjer byggandet och försämrar konkurrensen.
4. Svenskt Näringsliv välkomnar de reformer som genomförts under de senaste åren vilka har stärkt incitamenten för att arbeta och lett till ökat arbetskraftsutbud. Fler åtgärder krävs för att ytterligare integrera så kallade svaga grupper på arbetsmarknaden. Att unga fullföljer grund- och gymnasieskolan med slutbetyg och att yrkesprogrammets attraktivitet, kvalitet och relevans stärks är viktigt. Yrkesvux bör bli ett permanent inslag inom vuxenutbildningen. Den högre utbildningen bör kompletteras med mål för examensfrekvens och etablering.

Höga lönerna i kombination med konfliktreglernas och anställningsskyddets utformning försvårar etableringen på arbetsmarknaden. Svenskt Näringsliv anser att det bör införas en proportionalitetsprincip gällande stridsåtgärder på arbetsmarknaden och ett förbud mot sympatiåtgärder i MBL. Vidare bör anställningsskyddet för tillsvidareanställningar reformeras så det stimulerar jobbskapande, ökar möjligheterna för svaga gruppers etablering och möjliggör att företagen kan rekrytera och behålla de medarbetare med den bästa kompetensen för företagets verksamhet, till exempel i enlighet med OECD:s rekommendationer.

2. Bidrag från SKL – företrädare för den regionala och lokala nivån

Det strategiska arbetet med Europa 2020-strategin

Europa 2020-strategin berör flera politikområden som kommuner, landsting och regioner ansvarar för i Sverige. SKL delar därför kommissionens syn på att ett förstärkt deltagande av kommuner och regioner, liksom av arbetsmarknadens parter på nationell och europeisk nivå, är avgörande för att strategin ska bli framgångsrik. Många av Sveriges kommuner, landsting och regioner har integrerat målsättningarna i Europa 2020-strategin i sina utvecklingsplaner, verksamhetsplaner och årsbudgetar. Det finns ett gediget strategiskt arbete kring uppföljning av mål och indikatorer som fastställts i enlighet med strategin. I detta sammanhang är det viktigt att betona att för de regioner och landsting, som har det regionala tillväxtansvaret, ingår i deras grunduppdrag att arbeta med och driva många av de frågor som lyfts upp inom strategin. Även de 290 kommunerna runt om i Sverige arbetar på många fronter och inom många av sina kärnverksamheter med insatser som kan kopplas till målen inom Europa 2020. I flertalet regionförbund har också kommunerna integrerat strategins mål i kommunens verksamhetsplan och budget samt utformat mätbara indikatorer.

En konferens med fokus på implementeringen av Europa 2020 – ”Hur har det hittills gått?” anordnades den 20 februari 2014 i Sundsvall. Konferensens mål var att stärka dialogen mellan den lokala, regionala och nationella nivån och EU-nivån, dvs. som del i en pågående politisk diskussion och beslutsprocess (planering-Europa2020). Synpunkter som uppkom under konferensen, på och utanför scen, var behovet av dialog och mötesplatser för denna process. Konferensen var ett samarbete mellan SKL, Regeringskansliet (Statsrådsberedningen), EU-kommissionen, Europaforum Norra Sverige samt Landstinget Västernorrland. Deltog gjorde bl.a. EU-kommissionär Cecilia Malmström, Oscar Wåglund Söderström, statssekreterare, EU-ministern, Statsrådsberedningen samt Pierre Schellekens, chef för Europeiska kommissionens representation i Sverige.

Vikten av flernivåstyrning och sammanhållningspolitik för strategins genomförande

Sveriges kommuner, landsting och regioner har en avgörande roll för att Europa 2020-strategin i Sverige ska kunna genomföras. Sammanhållningspolitiken bör här lyftas fram som metod och strukturfonderna som instrument för att styra och genomföra tillväxt- och utvecklingsarbetet på lokal och regional nivå. Båda är mycket viktiga och helt avgörande redskap för förverkligandet av strategin. SKL anser att sammanhållningspolitiken förutsätter en tydlig och stark roll för den lokala och regionala nivån i frågor som rör hållbar utveckling och sammanhållning. Den kräver dessutom en väl fungerande dialog mellan de olika nivåerna utifrån ett flernivåperspektiv som respekterar subsidiaritet och proportionalitet. De behörigheter som finns i medlemsstaterna måste enligt

dessas principer respekteras. En särskild utmaning är att kombinera flernivåstyrningens möjligheter till pragmatiska lösningar, breda partnerskap och förvaltningsmässig effektivitet med krav på öppenhet och demokratiskt ansvarsutkrävande. Därför är det viktigt att det utvecklas metoder för partnerskapens sammansättning, ansvar och roll när det gäller planering, genomförande, uppföljning och utvärdering av program för territoriell utveckling.

Regionala och lokala exempel som bidrar till att uppfylla Sveriges nationella mål

Runt om i Sverige pågår en mängd olika projekt, på lokal och regional nivå, som syftar till att uppfylla strategins mål. De exempel som redovisas nedan är inte representativa för alla kommuner, landsting och regioner utan ska ses som ett axplock av goda exempel på framgångsrikt arbete från olika delar av landet.

Exempel inom ramen för SKL

Unga till arbete

Att minska ungdomsarbetslösheten handlar i första hand om unga människors möjligheter till ett självständigt liv. Även för kommunerna är en hög sysselsättning av stor betydelse, både för att säkerställa nödvändiga skatteintäkter och för att begränsa kostnaderna för ekonomiskt bistånd m.m. SKL prioriterar frågan *Unga till arbete* även 2014 och inom ramen för detta arbete utvecklar förbundet sitt stöd till kommunerna i deras strävan att främja unga människors väg till egen försörjning. Arbetet sker även via kommunikationssatsningen *Sveriges Viktigaste Jobb* för att uppmuntra ungdomar att välja inriktningar som ger jobb, med målet att rekrytera till välfärdssektorn. SKL samarbetar också med forskningsprojektet *Osäkra övergångar*, som undersöker hur lokala faktorer påverkar ungas möjligheter till egen försörjning. De har bland annat studerat vilka strategier och insatser som finns i kommunerna för att stödja ungas övergång från skola till arbetsliv.

Drop-outs och Plug In

SKL:s arbete med *Drop-outs* är även under 2014 fokuserat på projektet *Plug-In*. Detta driver SKL tillsammans med fem regionförbund och 55 kommuner. Arbetet drivs såväl nationellt, regionalt samt lokalt på en och samma gång. Projektet är delfinansierat av Europeiska socialfonden (ESF), omfattar 200 miljoner kronor, och pågår till och med juni 2014. Projektet, som syftar till att motverka avbrott från gymnasieskolan, och att få de som avbrutit att återuppta gymnasiestudier, har som syfte att arbeta fram och sammanställa konkreta förslag till hur arbetet generellt kan förändras för att nå bättre framgångar när det gäller att få ungdomar att fullfölja gymnasiet. Projektet har väckt internationellt intresse hos OECD tack vare den strategiska flernivåsatsning som projektet utgör. OECD och dess utvecklingsprogram LEED (Local

Economic and Employment Development Program) håller på att göra en fallstudie där Plug-In kommer att jämföras med liknande projekt i andra länder. Presentation av resultaten kommer sannolikt att presenteras på ett seminarium på Den årliga LEED-konferensen i Stockholm den 24 – 25 april, som medarrangeras av SKL, Arbetsmarknadsdepartementet och Arbetsförmedlingen. Flera Plug-In-projekt kommer att presenteras under konferensen.

Kungsbacka är en av de kommuner som ingår i Plug In. Arbetet syftar till att fler i åldersgruppen 16-25 år ska slutföra gymnasiestudier. I arbetet finns ett särskilt fokus på att utveckla lärandemiljön för elever med autism eller med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Det innebär handledning och fortbildning av lärare i det speciella bemötande som dessa elever behöver.

PlugInnovation är en nationell plattform för att förhindra avhopp från gymnasieskolan. Där finns bland annat information om forskning och studier om skolfrånvaro.

Regionala exempel

Studentmedarbetare

Regionförbundet Södra Småland har byggt vidare på ett danskt koncept *Studentmedarbetare*. Genom projektet erbjuds högskolestudenter kvalificerade och relevanta jobb under studietiden, vilket bidrar till att de får möjlighet att skapa kontaktnät inom det regionala arbetslivet. Syftet är att förbättra förutsättningarna för arbetsgivare i Kronobergs län att rekrytera högskoleutbildad personal och att öka studenters benägenhet att stanna kvar i regionen efter examen. Studentmedarbetare Kronoberg startade i januari 2013 och bedrivs under tre år.

Ingjuta

I Jönköpings län med omnejd pågår *Ingjuta*, ett socialfondsprojekt. Ingjuta är ett samverkansprojekt mellan Sävsjö, Vimmerby, Vetlanda och Hulfsfreds kommuner, Hälsohögskolan i Jönköping, Arbetsförmedlingen, gjuteriföretag, IF Metall samt Swerea/Swecast. Projektet engagerar gjuterier i eller omkring ovan nämnda kommuner och erbjuder projektets deltagare yrkespraktik inom ordinarie produktion med handledare från företagen. Syftet är att öka integration och sysselsättning, samtidigt som gjuteriindustrins behov av yrkesutbildad arbetskraft tillgodoses. Deltagarna är unga vuxna 18–24 år som inte lyckats etablera sig på arbetsmarknaden. Projektet startade 2012 och pågår till juni 2014. Hittills har 54 procent av deltagarna fått arbete efter slutförd gjuteriutbildning.

UngSam

Inom ramen för UngSam har det hittills skapats/förmedlats 130 jobb till unga genom uppsökande verksamhet från projektets kommunala rekryterare. Projektet arbetar även med *En väg in* för ungdomar mellan 16-25 som skapat modeller för samlad och tydligare kontakt med kommun och arbetsgivare för

unga som slutat skolan. Landstinget har vidareutvecklat sitt koncept *Liv i Livet* för att hjälpa de unga som står längst från arbetsmarknaden.

Exportsäljarprogrammet

I Region Skåne finns *Exportsäljarprogrammet* vilket riktas till skånska företag inom alla branscher som vill stärka sitt internationella marknadsarbete och sin konkurrenskraft genom att ta in praktiserande exportsäljare. Exportsäljarutbildningen syftar till att öka sysselsättningen och riktar sig till utlandsfödda akademiker som står utanför arbetsmarknaden för att få fler av regionens företag att öka sin konkurrenskraft genom att ta tillvara på utlandsfödd kompetens. Region Skåne och Arbetsförmedlingen medfinansierar denna satsning vilket bland annat innebär att företaget inte betalar någon lön till traineen utan arbetet klassas som arbetspraktik.

Min-Novations

I Regionförbundet Örebro pågår projektet *Min-Novations* som syftar till att bygga upp ett regionalt och internationellt nätverk mellan universitet, forskningsaktörer och de små och medelstora företag som utviner råvaror ur avfallsdeponier från gruvverksamhet i Östersjöregionen. Företagen i nätverket ska erbjudas teknisk/vetenskaplig hjälp att använda den nya tekniken för att uppnå ett bättre råvaruutnyttjande, en förbättrad lönsamhet och ett bättre miljömässigt resultat. Detta projekt svarar mot Europa 2020-strategins målsättningar om smart specialisering, ökad konkurrenskraft och miljömålen. De svenska parterna Regionförbundet Örebro i samarbete med Bergskraft Bergslagen Ekonomisk Förening och Örebro Universitet (Institutionen Människa Teknik Miljö) har en budget för sitt deltagande om cirka 2,5 miljoner kronor respektive 4,8 miljoner kronor. Min-Novations är ett projekt med 12 partner i sex Östersjöländer, Polen, Tyskland, Norge, Sverige, Estland och Finland inom EU-finansierade Baltic Sea Region Program. Total budget för det treåriga projektet är cirka 37 miljoner kronor.

Nya digitala perspektiv

Projektet *Nya digitala perspektiv* i Västernorrland syftar till att bidra till den nationella digitala agendan så att länets alla invånare och företag har tillgång till en fullt utbyggd IT-infrastruktur med konkurrenskraftig hastighet och kapacitet och att IT-användningen är väl främjad med små digitala klyftor bland invånare och företag. I detta ingår även att skapa förutsättningar för vidareutveckling av samarbetsnätverk och strategiska samarbeten lokalt, regionalt och nationellt. Förutom de processer och samverkansformer som krävs för att skapa och förankra en regional digital agenda och en handlingsplan för utbyggnad av IT-infrastruktur så ska projektet bidra med att utveckla nya former för samfinansiering med privata och offentliga aktörer. En samlad och fokuserad satsning inom det digitala området bidrar till en attraktiv och konkurrenskraftig region. Projektet pågår från 2013 till slutet av 2014.

Lokala exempel

Ung Arena

Ung Arena är ett samverkansprojekt i Jönköpings kommun mellan fyra olika förvaltningar med syfte att förebygga att unga i åldern 16–20 år, som inte börjat eller fullföljt gymnasieskolan och inte direkt är anställningsbara, hamnar i utanförskap. Nya angreppssätt och individuella kartläggande samtal med ungdomarna i målgruppen utgör grund för utveckling av metoder och riktade insatser som samlat antas kunna möta de ungas behov bättre än tidigare. Genom insatserna kan en bestående länk mellan skola och arbetsliv skapas för att på sikt öka ungas anställningsbarhet och därmed den regionala tillväxten. Resultaten visar vikten av att fånga upp ungdomarna redan innan ett utanförskap har etablerats. Mycket stora samhällsekonomiska vinster kan påvisas genom investeringar i de unga.

Jobba i Västerås

Satsningen *Jobba i Västerås* är ett projekt som lyckats i både i avseendet att samarbeta parter emellan men också avseende så kallad *skills mismatch*. Projektet blev navet i en satsning som samlade näringsliv, offentlig sektor, utbildningssektor och arbetsmarknadsreglerande parter i Västerås största arbetsmarknadssatsning i modern tid. Det fokuserar på att locka ungdomar att intressera sig för tekniska utbildningar och det faktum att många aktörer samverkar är en av orsakerna till att det är framgångsrikt.

Rätt väg ut

Rätt väg ut är ett samarbetsprojekt mellan Medlefors och Solviks folkhögskolor, Urkraft och Skellefteå kommun som riktar sig till ungdomar mellan 16–29 år som inte fullgjort gymnasiestudier. Målet är att projektet ska bidra till att alla unga i Skellefteå finner en plats och tillhörighet, där de kan utveckla förmågor och kompetenser de behöver för att vara delaktiga i samhället.

MakerSpaceYouth

MakerSpace Youth är ett koncept utvecklat av Blekinge Tekniska Högskola som erbjuder en innovationsmiljö där arbetslösa unga samt studenter kunnat utveckla sina idéer förbi prototypstadiet i samverkan med företag och handledare.

Hållbara Järva

Hållbara Järva är ett projekt som syftar till att stadsdelarna kring Järvafältet utvecklas till ett av Stockholms miljöprofilområden samtidigt som den stora renoveringen av miljonprogrammet pågår. Målet är att Järva ska bli en nationell och internationell förebild för hållbar upprustning av miljonprogramsområden. Satsningen på solceller innebär att Järva blir en av Sveriges solcellstätaste stadsdelar. Det unika i projektet är att det tar ett större grepp om en hel stadsdel och gör en samlad satsning på just solceller.

3. Bidrag från lokal och regional nivå

Exempel på hur Örebroregionen bidrar till uppfyllandet av Europa 2020

Med denna sammanfattande skrivning avser Regionförbundet Örebro att besvara Regeringskansliets förfrågan om att bidra med exempel från lokal och regional nivå till skrivningen av Sveriges nationella reformprogram. Nedan följer ett urval av vad Örebroregionen konkret gör för att uppnå målen i Europa 2020-strategin.

Smart tillväxt

Under 2013 pågår arbetet med att ta fram en regional innovationsstrategi för Örebroregionen. Strategin syftar till att lyfta fram de innovativa processer och förutsättningar som måste till för att målen i den regionala utvecklingsstrategin ska förverkligas. Dessa processer är också en förutsättning för att innovationsstödsystemet ska utgöra motor för regionens innovativa utveckling och tillväxt. Strategin tar sin utgångspunkt i den nationella innovationsstrategin som har en tydlig koppling till Europa 2020 och flaggskeppsinitiativet ”Innovationsunionen”. Framtagandet av den regionala strategin ska även ses som ett led i Örebroregionens arbete med Smart Specialisering.

Som ett led i att förstärka regionens innovationsarbete har landstinget upprättat en innovationssluss var syfte är att stimulera kommersialisering av innovationer inom hälso- och sjukvården. Medarbetare inom landstinget ska genom slussen få hjälp och stöd att utveckla sina idéer och omsätta dessa till verkstad. Innovationsslussen ska även fungera som kontaktnod för företag och underlätta introduktionen av innovationer inom hälso- och sjukvården.

Örebro län ligger i absoluta Sverigetoppen när det gäller bredbandstäckning. Här finns därför särskilt goda förutsättningar för att använda och utnyttja den digitala tekniken och förverkliga målen i Europa 2020 strategins flaggskeppsinitiativ ”en digital agenda för Europa”. Örebro län var först ut i Sverige med att påbörja arbetet med en digital agenda på regional nivå och agendan har varit ute på remiss i länet. I regionen pågår även projektet ”Klivet 11” för utbyggnad av kanalisation för att på så sätt sänka kostnaden för utbyggnad av bredband på landsbygden.

Hållbar tillväxt

Regionförbundet Örebro och Länsstyrelsen i Örebro län tog under 2012 fram ett nytt program för energi och klimat i Örebro län. Planen hänger starkt ihop med de mål kring klimatutsläpp och energiförsörjning som finns inom Europa 2020-strategin.

Visionen för Örebroregionen är att skapa ett samhälle utan utsläpp av växthusgaser till atmosfären. Ett antal pågående eller precis avslutade aktiviteter har genomförts runt om i länet för att förverkliga energi- och klimatprogrammet

och målen inom Europa 2020 strategin. Bland annat drivs ett projekt för att driva på utvecklingen mot mer energieffektiva och klimatsmarta godstransporter. Projektet är uppbyggt kring fem dialogforum där transportköpare och transportutförare möts. Forumens teman är bland annat verktyg för miljökrav vid inköp av godstransporter, metoder för avtalsuppföljning, att spara och byta drivmedel och effektivare logistikupplägg. Energieffektiviseringsprojekt drivs även inom livsmedelshandeln samt för att skapa hållbara och klimatsmarta offentliga kök i Örebroregionen. I ett nyligen avslutat projekt har även 31 idrottsföreningar fått en genomgång av sin anläggning av en energiexpert för att hitta energitjuvar som föreningarna kan åtgärda och på så sätt spara energi och pengar.

Tillväxt för alla

Örebroregionen har nationellt sett låga resultat på grundskolenivå vilket påverkar regionens utveckling negativt. Sedan våren 2012 finns det ett regionalt skolstödsprojekt på regionförbundet. Skolstödsprojektet finns för att stödja skolhuvudmän, skolledare och skolor i deras arbete med att stödja barn och ungdomars lärande mot ökad måluppfyllelse och likvärdiga förutsättningar. Projektet har hittills bl.a. genomfört kartläggningar av 14 olika skolor som därefter fastställt en utvecklingsplan för sitt fortsatta arbete. Målen för Europa 2020 är högst relevanta då en likvärdig skola med ökad måluppfyllelse bidrar till bättre utbildningsmöjligheter som på sikt bidrar till ökade möjligheter till sysselsättning och minskar risken för social exkludering.

Om Örebroregionens företag och organisationer ska klara en hårdare konkurrens behöver utbildningarna på ett bättre sätt motsvara arbetslivets behov, de anställds kompetens behöver utvecklas och vi behöver ta tillvara den kompetens som idag står utanför arbetsmarknaden. Samtliga perspektiv lyfts i den nyligen framtagna regionala handlingsplanen för kompetensförsörjning i Örebroregionen. Handlingsplanen är ett tydligt instrument för att nå målen i Europa 2020 kring ökad sysselsättning och ökad utbildningsnivå. Handlingsplanen lyfter fram totalt 22 åtgärder och talar om när åtgärden ska påbörjas, vilken aktör som har huvudansvaret och vilka aktörer som samhandlar. Varje åtgärd kräver i sin tur handlingsplaner/projektplaner för att ytterligare tydliggöra och synliggöra vad som behöver göras för att nå målen.

4. Bidrag från organisationer i det civila samhället

COOMPANION

Coompanion är en företagsrådgivande organisation för människor som vill starta företag tillsammans, i kooperativa verksamheter. Vi finns på 25 platser i landet och är representerade i Sveriges samtliga län. Coompanion breddar entreprenörskapet och ger människor som vill förverkliga företagsidéer tillsammans skraddarsydd information, företagsrådgivning och utbildning - från idé till framgångsrikt företagande. Vi verkar för fler och växande sociala, idéburna och kooperativa företag. Coompanion har ca 130 medarbetare samt ägs och styrs lokalt av över 900 medlemmar vilka precis som vi, vill verka för ett demokratiskt företagande där samarbetet och allas engagemang är rena drivhuset för ekonomisk, social och hållbar tillväxt.

Hela Coompanions verksamhetsområde omfattar målen i Europa 2020 och vi välkomnar kommissionens ambitioner om flernivåstyre i genomförande av strategin, där civilsamhället utgör en viktig part. Dessa exempel som tas upp här ska ses som ett begränsat urval av Coompanions bidrag till Europa 2020 strategin.

Smart, hållbar tillväxt för alla

Coompanion verkar för fler verksamheter och företag som drivs i samverkan. Under 2013 var ekonomiska föreningar den enda växande företagsformen i Sverige. Coompanion arbetar även med utveckling av den sociala ekonomin och social innovation där all verksamhet är centrala inslag både i den territoriella sammanhållningen och i sökandet efter nya lösningar på samhällsproblem i enighet med Europa 2020-strategi. I och med att Coompanion rådgör och hjälper till att starta verksamheter och företag som med hjälp av social innovation tillgodoser uppfyllda sociala behov bidrar vi till en smart tillväxt. Genom att ta hänsyn till miljöeffekterna och vår långsiktiga vision skapar vi och företagen vi rådgör en hållbar tillväxt. Genom att betona det mänskliga och den sociala sammanhållningen står vi, Kooperationen och nystartade företag i centrum för en tillväxt för alla. Motivet för vår verksamhet är med andra ord att skapa sociala och ekonomiska förändringar som bidrar till målen för Europa 2020-strategin.

Smart specialisering

För småföretag är det ofta nödvändigt att samverka med andra företag. Företag som ingår i nätverk löser kunskapsuppbyggnad bättre, har snabbare anpassning till marknadens behov och arbetar mer kostnadseffektivt. Coompanion bidrar till organiserad samverkan genom associationsformen ekonomisk förening. Exempel på detta är Finnskogarna (besöksnäring), Nordic Innovation Food Arena (måltid) och Företagsutbildarna (kompetensförsörjning).

Stor del av Coompanions verksamhet är att verka för regional och lokal utveckling genom samverkan. Som exempel kan nämnas Torek ekonomisk förening i Haradsbyarna, i Bodens kommun, som är en motor för den lokala utvecklingen där de driver en pilotstudie kring rötgasverk, organiserar uthyrning av privatstugor, utbildar flyktingar i skogsvård, skapar och marknadsför så att det uppstår livsmedelsförädling i en nedlagd vårdcentral, driver café samt tillverkar fönsterbågar för att skapa jobb åt de som inte vill eller kan åka till Boden för att jobba. Ett annat exempel är Västgötalandet där ett 50-tal företag samverkar kring turism och besöksnäring i Vara med kringkommuner.

Hållbar tillväxt

Coompanion stödjer, rådger och hjälper start av småskalig förnybar energiproduktion. Det handlar främst om företag inom vindkraft, solenergi och biogas. Exempelvis kan nämnas följande ekonomiska föreningar Egen Kraft i Sverige, Karrydvind, Solel i Sala och Heby samt Biogas Dalsland. Ett annat exempel är Qvinnovindar som investerar andelar i vindkraftverk, bland annat för att öka jämställdheten i energiproduktionen. Qvinnovindar har 90 medlemmar på olika nivåer.

Coompanion stödjer också andra miljö- och hållbarhetsinitiativ där Ingebo Hagar kan utgöra exempel. Ingebo hagar är en modellby som utgör en kompetensnod för utbildning och inspiration kring praktik och konkreta handlingar för hållbart boende, brukande av jord och skog och en hållbar livsstil. I Ingebo tar man ett helhetsgrepp på begreppet hållbar utveckling såväl miljömässigt som socialt och ekonomiskt genom att gå från ord till handling. Ingebo Hagars invånare delar på resurser och skapar inkomstmöjligheter och försörjning på ett sätt som ej är tärande, utan istället för tillbaka resurser till marken de brukar.

Tillväxt för alla

Coompanion har direkt bidragit till att över 300 arbetsintegrerande sociala företag och arbetskooperativ har bildats (varav fler än 100 har bildats 2012/2013). De flesta arbetsintegrerande sociala företag som Coompanion startar drivs i form av arbetskooperativ och riktar sig till personer som saknar egen försörjning. Över 9 500 personer har idag sin inkomst från dessa företag, personer som tidigare stått långt från arbetsmarknaden. Dessa företag skapar möjligheten till arbete genom att vara ett alternativ till privat och offentlig sektor, d.v.s. breddar arbetsmarknaden. Coompanion verkar även för att skapa stödstrukturer för fler och växande arbetsintegrerande sociala företag där bland annat Kooptjänst i Östergötland, Gotland Skog och Miljö, Villa Vägen Ut i Göteborg och PASS i Skaraborg kan omnämnas.

Vi ser fortsatt fram emot att få vara en aktör i Sveriges ambitioner att uppnå Europa 2020 målen, där vi även hoppas på att Kommissionens initiativ för socialt företagande och innovation får en mer framträdande roll.

Famna- Riksorganisationen för idéburen vård och social omsorg

Famna – Riksorganisationen för idéburen vård och social omsorg arbetar i huvudsak för att uppfylla målen i Europa 2020-strategin inom den övergripande prioriteringen inkluderande tillväxt för alla men även inom EU:s mål om smart tillväxt för alla, genom ett aktivt och framåtsyftande innovativt arbete för idéburen vård och omsorg.

Famna har ett 50-tal medlemsorganisationer över hela landet med en sammantagen omsättning på ca 4,5 mdr kronor och runt 6000 anställda. Alla medlemmar är idéburna företag/organisationer vilka utifrån sin värdegrund styr sin verksamhet mot sociala mål. Eventuell vinst återinvesteras i företagen/organisationerna. Verksamheterna har utvecklats utifrån behov som uppmärksammats i samhället vilka inte tillgodosetts på annat sätt. Brukaren, patientens behov är i fokus vilket skapar verksamheter med närhet till flexibla och innovativa lösningar. Närmare 90 % av medlemmarnas omsättning utgörs av ersättning för vård- och omsorgstjänster med kommuner och landsting som beställare, tjänster som till allra största del föregåtts av upphandlingar. Famna erhåller ekonomiskt stöd från Regeringen, samt olika projektbidrag från Sveriges Kommuner och Landsting, Svenska ESF-rådet och Tillväxtverket.

Famna och dess medlemmar är en del av det civila samhället som genom sitt samarbete med offentlig sektor verkar för att utveckla och underlätta socialpolitiska reformer. Famna arbetar för att i samverkan med regering och riksdag, departement, myndigheter, landsting och kommuner skapa bättre villkor för den vård och omsorg som bedrivs av idéburna organisationer vilka återinvesterar vinsten. En samlad politik för den idéburna vård- och omsorgssektorn i syfte att stimulera dess utveckling och tillväxt ligger högt på agendan. Särskilt viktiga är frågorna om upphandlingar och avtal, tillgång till ekonomiska medel för utveckling och/eller nyetablering samt behovet av kunskap och synliggörande av den verksamhet och de värden som idéburen vård och social omsorg utan vinstsyfte representerar. Behovet av insatser inom dessa områden har också identifierats som angelägna utvecklingsområden i det av EU-kommissionen framtagna Social Business Initiative.

Famnas verkar för att uppnå EU:s mål om tillväxt för alla genom sitt arbete med tillväxt och utveckling av idéburen vård och social omsorg. I syfte att kartlägga och synliggöra de tillväxthinder som idéburen vård och social omsorg har tar Famna fram en årlig tillväxtrapport. Rapporten för 2013 tog särskilt upp frågan om kapitalförsörjning för idéburen vård och social omsorg. Tidigare år har bland annat upphandlingsfrågor varit i fokus.

Famna har under 2013 arbetat med ett projekt finansierat av Tillväxtverket vars syfte varit att stimulera till ökat idéburet företagande inom vård och social omsorg. I projektet har samverkan skett med några utvalda kommuner och landsting. Projektet syftade också till att nå olika intressenter med kunskap om

idéburet företagande inom vård och social omsorg. Dessa intressenter är potentiella utförare såsom trossamfund, intresseorganisationer, brukarorganisationer, folkrörelser och vård- och omsorgspersonal. Projektet syftade även till att öka företagandet hos idéburna organisationer som redan är utförare av vård och omsorg. Erfarenheter från Famnas tillväxtrapporter visar att det finns en stor tillväxtpotential hos dessa organisationer men de behöver mer stöd och kompetenshöjande insatser inte minst gällande upphandlingar, valfrihetssystem och affärsmässighet.

Famna har under de senaste åren utvecklats som en nationell idéburen utvecklingsstruktur inom områden kvalitetsutveckling, ledarskap, innovation och e-hälsa inom vård och social omsorg i Sverige. Genom sitt arbete deltar Famna för att uppnå EU:s mål om en agenda för ny kompetens och arbetstillfällen.

Med utgångspunkt i en kvalitetsstrategi som syftar på att skapa kompetens och kapacitet inom dessa områden har Famna erbjudit kompetensutvecklingsprogram inom nationella satsningar (mest sjuka äldre, evidensbaserad praktik, eHälsa och innovationsutveckling). Vidare pågår ett ESF finansierat projekt i kvalitet och ledarskap där Famna samarbetar med Högskolan i Jönköping. Projektet har en integrerad ansats där en individuell högskoleutbildning i ledarskap kombineras med verksamhetsförlagda utvecklingsprojekt för förbättringsteam och ledningsgrupper. Programmen riktar sig till alla sektorer inom vård och omsorg (privat, idéburen offentlig) för att öka samverkan dem emellan och för att minska inläsningseffekter för anställda i de olika sektorerna. Under 2013 har över 200 personer deltagit i Famnas olika program.

Under 2013 har Famna tillsammans med bl.a. Socialdepartementet tagit fram en handlingsplan för kvalitetsutveckling inom hälso- och sjukvård genom öppna jämförelser av verksameters kvalitet. Handlingsplanen lyfter fram kompetensutvecklingsbehov inom förbättrings- och analyskunskap. Som går väl i linje med Famnas satsningar ovan. Famna är också aktiv i flera andra nationella projekt inom kvalitetsområdet som patientsäkerhet och nationella kvalitetsregister.

Famna deltar även i att uppnå målet smart tillväxt genom sitt arbete med eHälsa och innovation. Famna är en av avsändarna för den nationella eHälso-strategin i Sverige och är djupt involverat i utvecklingen av eHälsa i vården och omsorgen. Särskilt fokus för Famna ligger på att använda eHälsa som stöd för vårdens och omsorgens utveckling, involvering av brukare och patienter, satsningar inom socialtjänstens områden samt att främja nationella system som görs tillgängligt för alla aktörer.

Inom ramen för regeringens satsning på att främja innovationer inom vård och omsorg bedriver Famna en av 30 testbäddar med stöd från Sveriges innovationsmyndighet, Vinnova. Testbädden har en inriktning på att stödja innovationer för en mer personcentrerad vård och omsorg inom idéburen sektor.

SKOOPI

SKOOPI är en intresseorganisation för arbetsintegrerande sociala företag och har omkring 150 företag som medlemmar över hela Sverige. Arbetsintegrerande sociala företag är företag som driver näringsverksamhet (producerar och säljer varor och/eller tjänster samt sysselsättningsplatser):

- Med övergripande ändamål att integrera människor som har stora svårigheter att få och/eller behålla ett arbete, i arbetsliv och samhälle.
- Som skapar delaktighet för medarbetarna genom ägande, avtal eller på annat väl dokumenterat sätt.
- Som i huvudsak återinvesterar sina vinster i den egna eller liknade verksamheter.
- Som är organisatoriskt fristående från offentlig verksamhet.

Sverige beskriver fem nationella mål till Europa 2020 - EU:s gemensamma tillväxt- och sysselsättningsstrategi. SKOOPI svarar nedan för hur organisationen och dess medlemsföretag arbetar med tre av dessa fem mål.

1. Att eftersträva en höjning av sysselsättningsgraden till väl över 80 procent för kvinnor och män i åldrarna 20-64 till år 2020. Höjningen ska främst ske i grupper med en svag förankring på arbetsmarknaden, såsom unga och utrikes födda, och genom att motverka långa tider utan arbete. Skillnaden i sysselsättningsgrad mellan kvinnor och män ska minska genom en ökning av kvinnors sysselsättningsgrad.

I arbetsintegrerande sociala företag arbetar personer 100% av sin egen förmåga. Detta ger fler en möjlighet till insteg på en arbetsmarknad man kan ha stått utanför en längre tid på grund av exempelvis långtidssjukskrivning, kriminalitet eller diskriminering. I dessa företag finns en långsiktighet, varje individ skall kunna finna en långsiktig sysselsättning i dessa företag. Det skall också finnas en möjlig väg vidare från de arbetsintegrerande sociala företagen till andra arbeten på arbetsmarknaden samt studier. SKOOPI arbetar bland annat med utbildning för sina medlemmar då det gäller arbetsgivaransvar, arbetsmetoder såsom supported employment, samt företagande, affärsmässighet och affärsutveckling. SKOOPI är en omvärldsbevakare för sina medlemmar och sprider information till sina medlemmar. SKOOPI är en röst för sina medlemmar i exempelvis remissfrågor.

2. Att öka den sociala delaktigheten genom att minska andelen som är utanför arbetskraften (utom heltidsstuderande), långtidsarbetslösa eller långtidssjukskrivna till väl under 14 procent 2020.

Att under längre tid stå utanför arbetsmarknaden till följd av långtidsarbetslöshet eller långtidssjukskrivning kan göra det svårt att ta sig tillbaka in på arbetsmarknaden eller in på arbetsmarknaden för första gången. Att gå från ingen sysselsättning till i bästa fall full sysselsättning behöver gå genom att få arbeta 100 % av sin egen förmåga. Det kan innebära att börja arbeta en timme om dagen för att successivt öka tiden. SKOOPI:s medlemmar får stöd i hur på ett bra sätt ta emot nya deltagare i sina verksamheter och slussa in dem i verksamheten. Genom att varje individ har en arbetsplats att gå till och där alla

kan och får känna att man gör nytta och skillnad ökar den sociala delaktigheten vilket gör att personer mår bättre. Genom att SKOOPI har många medlemmar som samtliga är arbetsintegrerande sociala företag knyts kontakter och byggs nätverk mellan dessa företag som stärker den sociala tillhörigheten och bidrar på ett positivt sätt till att kunna dela erfarenheter och kunskaper med varandra.

3. Att andelen 18 till 24-åringar som inte avslutat gymnasiestudier och som inte studerar ska vara mindre än 10 procent 2020 och att andelen 30 till 34-åringar som har minst en tvåårig eftergymnasial utbildning ska uppgå till 40-45 procent 2020.

Av olika anledningar kan personer hamna i långtidsarbetslöshet eller i långtidssjukskrivning. För att inte fastna i utanförskap anser SKOOPI att arbetsintegrerande sociala företag ett bra alternativ. Där varje person får arbeta 100% av sin egen förmåga. Det kan innebära att starta med att arbeta ett litet antal timmar varje dag för att successivt öka detta. Att kunna prova på olika arbete och få ökade erfarenheter. Genom ett anpassat insteg eller återinsteg på arbetsmarknaden öppnar för att fler skall vilja och våga steget att avsluta oavslutade gymnasiestudier och att söka sig till eftergymnasial utbildning. SKOOPI finns för sina medlemsföretag med utbildning och information i arbetsgivarfrågor att ta emot nya deltagare i företagen, samt affärsutveckling. SKOOPI sprider kunskap och information till sina medlemmar och är en röst för medlemmarna i exempelvis remissfrågor.

SKOOPI:s medlemsföretag befinner sig inom den sociala ekonomin, de verkar på idéburen grund och är återinvesterande. Det innebär att företagen är fristående från det offentliga. Företagen handlar med offentliga instanser liksom med privatpersoner och näringsliv. Företagen är inte vinstdrivande utan har idén och värdegrunden som det bärande fundamentet i sin verksamhet.

Sveriges Kvinnolobby

Sveriges Kvinnolobby är en partipolitiskt obunden och ideellt verksam paraplyorganisation för svensk kvinnorörelse vars arbete vilar på feministisk grund. Under paraplyet finns 42 medlemsorganisationer som arbetar för att stärka kvinnors position i samhället. Sveriges Kvinnolobby verkar för kvinnors fulla mänskliga rättigheter i ett jämställt samhälle.

15:52 – hög tid för lön hela dagen

Inför 8 mars 2012 beslutade Sveriges Kvinnolobby att fokusera på lönefrågan. Vi tog initiativ till det som kom att kallas 15:51-rörelsen och som är ett historiskt brett samarbete med våra medlemsorganisationer, fackförbund och partiernas kvinnoförbund kring jämställda löner. Samarbetet syftade till att uppmärksamma löneskillnaden på 14,3% mellan kvinnor och män sedan deltider räknats upp till heltider. 15:51 avser den tidpunkt på dagen då kvinnor slutade få betalt räknat på en arbetsdag från 8 till 17.

När Internationella Kvinnodagen 2013 inföll hade lönegapet mellan kvinnor och män minskat med 0,2 procentenheter. Löneskillnaden mellan könen låg då på 14,1 %. Räknat på en arbetsdag mellan 08-17 innebär det att kvinnor arbetar gratis efter kl. 15:52.

Eftersom kvinnor nu fick betalt i en minut till bytte vi bytt namn till 15:52-rörelsen. Inför och på 8 mars 2013 hölls manifestationer och andra aktiviteter på fler än 20 orter runt om i landet. I Stockholm arrangerade 15:52-rörelsen ett seminarium den 8 mars kl. 14.00–15:52 där konkreta åtgärder för att minska löneskillnaderna mellan kvinnor och män diskuterades. Jämställdhetsminister Maria Arnholm, samt representanter för fackförbund och arbetsgivare var där.

8 mars kl. 15:52 genomfördes en landsomfattande digital kampanj för att sätta press på riksdag, regering och arbetsgivare för jämställda löner. Tusentals människor över hela landet bytte sin statusrad på facebook och twittrade budskapet: "Efter kl. 15:52 jobbar kvinnor gratis. Varje dag. Hög tid för lön hela dagen!" under #lönheladagen. Kampanjen fick stort genomslag i media. Dels i nyhetsrapportering, dels genom ett 15-tal debattartiklar som publicerades i pressen runt om i landet. Två interpellationer baserade på 15:52-rörelsens politiska krav ställdes under 2013 i riksdagen.

Jämställdhetsgranskning av budgetpropositioner

Jämställdhetsgranskning av statsbudgeten är en högt prioriterad verksamhet vid Sveriges Kvinnolobby som genomförts de fem senaste åren. Det är unikt både i ett nationellt och i ett internationellt hänseende att en ideell kvinnoorganisation genomför regelbundna granskningar av statsbudgetar.

Vi ser det som en viktig uppgift att utifrån olika tematiska infallsvinklar analysera budgetpropositionerna och ta fram metoder så att andra personer och organisationer kan analysera budgetar ur ett jämställdhetsperspektiv. Statens budget är ett styrdokument för hela samhället och avspeglar de normer som styr den faktiska resursfördelningen. I samtliga granskningar av budgetpropositioner som Sveriges Kvinnolobby genomfört har vi systematiskt undersökt bland annat förekomst av indikatorer och könsuppdelad statistik för att se hur regeringen problematiserar, analyserar och åtgärdar utifrån ett köns- och jämställdhetsperspektiv. Syftet är att granska om regeringen lever upp till sina egna åtaganden om jämställdhetsintegrering, samt att se hur samhällets resurser fördelas.

2013 års granskning Kvinnorna och krisen har haft särskilt fokus på den ekonomiska krisens efterverkningar och konsekvenser för jämställdhet och kvinnors rättigheter i Sverige och i ett internationellt sammanhang. Det finns ett stort behov av att undersöka ekonomiska krisers mekanismer och dess konsekvenser ur ett jämställdhetsperspektiv exempelvis på den offentliga välfärden. Nedskränningar drabbar till stor del kvinnor. Därför har vi tittat på vad som händer med kvinnor och jämställdheten när länder hanterar kriser och sanerar sina ekonomier.

Arbetet med budgetgranskningen har letts av en arbetsgrupp från styrelsen. Kansliet och olika externa experter inom området har varit knutna till projektet. Kvinnorna och krisen presenterades i form av en antologi där ett antal personer kunniga på området gjort djupdykningar och analyserat olika aspekter av krisen och budgetpropositionen. På detta sätt har vi kunnat gå direkt in i analys och visa på olika perspektiv i ekonomin och politiken.

Liksom våra tidigare analyser visar budgetpropositionen fortfarande brister vad gäller jämställdhetsintegrering. Mindre än hälften av alla uppgifter om satsningar och resultat i diagram och tabeller är könsuppdelade och den statistik som finns analyseras antingen inte alls eller bristfälligt. Vår slutsats är att skillnader i resultat mellan män och kvinnor inte utgör underlag för insatser. Därför kommer regeringens satsningar inte heller att leda till en jämställd framtid. I budgetarbetet utgör mäns livsvillkor och verksamhet fortfarande riktmärken för den ekonomiska politiken vilket gör att det politiska intresset för jämställdhet och kvinnor som grupp får stå tillbaka.

Granskningen visar också att högre krav på sparsamhet ställs på områden som domineras av kvinnor - skolan, vården och omsorgen. Skribenterna i vår rapport efterlyser en ny politik om vi ska kunna leva jämställda liv. De ekonomiska styrinstrument som används i politiken måste stödja jämställdhet. Det är i budgetpropositionen som ramarna för den framtida politiken stakas ut och det är dags att vi börjar diskutera vad feministiska perspektiv och alternativ på ekonomi och samhälle har att erbjuda. Med den som utgångspunkt kan vi

förhoppningsvis få en förnyad feministisk diskussion om arbetets värde, om hållbarhet och om ekonomi.

Granskningen Kvinnorna och krisen. Leder regeringens investeringar till en jämställd framtid? lanserades och presenterades vid ett seminarium i riksdagen den 29 maj 2013. De ansvariga för den ekonomiska politiken, partiernas ekonomisk-politiska talespersoner, bjöds in att kommentera och diskutera rapportens resultat. I seminariet deltog Maria Arnholtz, jämställdhetsminister, Anders Sellström, ekonomisk-politisk talesperson (kd), Carl B Hamilton, ekonomisk-politisk talesperson (fp), Elisabeth Svantesson, ordförande i arbetsmarknadsutskottet (m), Per Bolund, ekonomisk-politisk talesperson (mp), Ulla Andersson, ekonomisk-politisk talesperson (v) och Ylva Johansson, talesperson för arbetsmarknad och jämställdhet (s). Seminariet var fullsatt och rönste stor uppmärksamhet i media. Debatten pågick även i sociala medier inför och efter lanseringen. Flera interpellationer har ställts i riksdagen med utgångspunkt i vår rapport.

Rapporten presenterades också vid Kvinnorörelsens ekonomiska seminarium som Sveriges Kvinnolobby arrangerade under politikerveckan i Almedalen, samt vid en open space om den ekonomiska politikens konsekvenser för kvinnor med utomeuropeiskt ursprung som hölls i Husby.

Vetenskap & Allmänhet (VA)

Vetenskap och Allmänhet är en ideell förening med ett syfte att främja dialog och öppenhet mellan allmänhet och forskare. Vi har ett 80-tal medlemsorganisationer och bildades för 12 år sedan.

Sammanfattat är Vetenskap & Allmänhets tre huvuduppgifter:

- 1) Kunskapsutveckling genom studier och opinionsundersökningar om allmänhetens syn på forskning; om opinionsbildande samhällsgruppers syn på och nyttjande av forskning; om forskares samspel med omvärlden; om metoder för dialog om forskning.
- 2) Samtal i nya former om forskning, med utgångspunkt i vad som berör och engagerar.
- 3) Kommunikation av egna och andras kunskaper och erfarenheter.

Vetenskap och Allmänhet och Europa 2020

Tillväxtagendan Europa 2020 har tydligt fokus på att lösa vår tids stora samhällsutmaningar. Forskningen har en nyckelroll i den uppgiften och allmänhetens stöd är avgörande för de strategiska satsningar som Europa 2020 kräver. Genom att tillgängliggöra kunskap om forskningsrelaterade frågor och genom att ge olika målgrupper möjlighet att föra dialog med forskarvärlden, bidrar VA på flera sätt till målen i Europa 2020.

VAs verksamhet tangerar närmast två målsättningar i Europa 2020: forsknings- och utvecklingsmålet samt utbildningsmålet. Föreningens verksamhet är nära kopplad till målet att på generell nivå förbättra villkoren för forskning. Även EU:s arbete med ansvarsfull forskning och innovation är nära relaterat till VAs verksamhetsidé. Både föreningens kunskapsbyggande och dialoginriktade aktiviteter bidrar till att förbättra villkoren för forskning och forskare.

Utbildningsmålet har varit särskilt aktuellt för VA de senaste åren i samband med projektet Skola möter vetenskap. Genom att undersöka och lyfta vetenskapens roll i skolan bidrar VA till att öka intresset både för forskning bland barn och ungdomar och för vetenskapligt förankrade metoder bland lärare och skolledare. Projektet fortsätter även under 2014. Syftet är också att öka de ungas vetenskapliga förståelse och förmåga.

Relaterade VA-aktiviteter inom forsknings- och utvecklingsmålet

Projektet RRI Tools syftar till att förbättra processerna för ansvarstagande forskning och innovation (Responsible Research and Innovation, RRI) och har 26 europeiska partners där VA utgör den svenska noden. Projektet kommer att utveckla innovativa verktyg som sedan ska användas och spridas i dialog mellan många aktörer, till exempel forskare, civilsamhället, utbildningsaktörer och industrin. Särskilt fokus läggs på beslutsfattare för att påverka den framtida forskningspolitiken.

VA-barometern, VA, genomför årligen undersökningar av allmänhetens förtroende för och syn på forskning och forskare. De data vi tagit fram, analyserat och rapporterat om genom åren möjliggör ett strukturerat arbete med att skapa förutsättningar för satsningsvilja och tilltro till forskningen.

Medieseminarier för forskare VA anordnar bland annat i samarbete med forskningsråden Formas, Forte, Vetenskapsrådet och VINNOVA seminarier där forskare inbjuds att möta medier och lära mer om hur journalister arbetar. Journalister för sin del behöver lätt kunna nå forskare som vill tala med dem, göra det på ett begripligt sätt och känner sig bekväma med det.

Forum för forskningskommunikation Syftet är att skapa en mötesplats för inspiration, kompetensutveckling och nätverkande för forskningskommunikatörer. År 2013 deltog cirka 200 kommunikatörer i forumet som är en del av Vetenskapsfestivalen i Göteborg. Arrangemanget kommer att upprepas i maj 2014. Arrangörer är sju forskningsfinansiärer, Vetenskapsfestivalen och VA.

Vetenskapsfesten ForskarFredag äger rum den 26 september 2014 på ett 30-tal orter i Sverige och på hundratals platser i Europa under namnet Researchers' Night. VA koordinerar evenemangen i Sverige sedan 2006 och ansvarar för gemensam marknadsföring, webbplats, aktiviteter, utvärdering liksom för att söka EU-bidrag för genomförandet lokalt och nationellt.

Forskar Grand Prix är en nationell tävling för forskare där de på tre minuter får presentera sin egen forskning så fängslande, inspirerande och pedagogiskt som möjligt. Forskar Grand Prix arrangeras av VA och forskningsråden Formas, Forte, VINNOVA och Vetenskapsrådet. Deltävlingar anordnas av en rad lokala arrangörer som en del av ForskarFredag och med stöd av EU-kommissionen.

Science Café är en mötesplats för alla som är nyfikna på forskning. Över en fika diskuterar allmänheten och forskare tillsammans en aktuell fråga eller nya rön som berör. Vetenskapscaféer anordnas i många länder. I Sverige arbetar VA för att sprida konceptet och stödja aktörer som vill anordna egna café-samtal.

Smedpack VA medverkar även i samverkansprojekt som aktivt involverar allmänheten i forskning och utveckling. Projektet Smedpack syftar till att utveckla läkemedelsförpackningar som är säkrare och enklare att använda. Medicinanvändare ger synpunkter i flera steg genom fokusgrupper som VA genomför.

Opinionsbildning för delprogrammet Science With And For Society i Horisont 2020. VA var med och arbetade för att EU:s nya ramprogram Horisont 2020 skulle innehålla öronmärkta medel och det horisontella programmet Science With And For Society.

Relaterade VA-aktiviteter inom utbildningsmålet

Som en del i ForskarFredag genomförs varje år ett massexperiment där barn och ungdomar inbjuds att medverka. Insamlade data analyseras av en eller flera forskare och resultaten presenteras i en lättfattlig forskningsrapport. I 2013 års massexperiment Höstförsöket dokumenterade cirka 10 000 elever och 426 lärare runt om i Sverige mer än 2 000 träd och hösttecken i naturen.

Skolans syn på vetenskap inom ramen för projektet Skola möter vetenskap har VA undersökt lärares och skolledares syn på vetenskapens roll i undervisningen och deras kontakter med forskning och forskare. Resultaten redovisas i rapporten Skolans syn på vetenskap. Den presenterades och diskuterades vid VA-dagen den 23 september 2013 av bland annat biträdande utbildningsminister Maria Arnholtz.

REGERINGSKANSLIET

Statsrådsberedningen

Adress: 103 33 Stockholm

Telefon vxl: 08-405 10 00

www.regeringen.se